

Libertatea întrunirilor: Ghid pentru cetățeni

Cuprins

Introducere

I. Ce este dreptul la libertatea întrunirilor?

II. Care întruniri sunt protejate și care sunt interzise

III. Ce pași trebuie să urmeze organizatorii atunci când inițiază un protest sau manifestație publică?

IV. Metode alternative de protest

V. Interacțiunea cu poliția

Introducere

Dreptul la întrunire este esențial pentru o societată democratică. Fiecare cetățean/ă e liber să organizeze și să participe la proteste, marșuri, demonstrații și alte forme ale întrunirilor publice, prin care își poate manifesta poziția, exprima cerințele, susținerea sau nemulțumirea față de diverse acțiuni, politici, idei sau probleme din societate.

În acest scurt ghid explicăm care întruniri sunt protejate, care sunt interzise, ce trebuie să facă organizatorii și autoritățile pentru buna desfășurare a acestora, cum interacționăm cu poliția și ce metode au la dispoziție cetățenii pentru a-și exprima poziția prin întruniri publice.

I. Ce este dreptul la libertatea întrunirilor?

Libertatea întrunirilor este dreptul oamenilor de a se aduna împreună pentru a exprima o idee, un mesaj sau o poziție – orice idee, mesaj și poziție. Excepție fac doar cele care instigă direct la violență, ură și discriminare.

Întrunirile pașnice pot lua diverse forme – **demonstrații, mitinguri, procesiuni, greve, adunări (inclusiv electorale), flashmob-uri, proteste sit-in** (demonstrații în care participanții, șezând pe pământ, ocupă locuri publice în scop de protest).

Libertatea întrunirilor este un drept fundamental al omului din categoria celor civile și politice, adică a drepturilor care protejează individul de abuzurile statului și îi asigură participarea deplină în viața socială și politică.

În statele democratice, întrunirile pașnice sunt o formă a democrației directe – un fel de a stabili comunicarea dintre autorități și popor sau o parte a acestuia.

Libertatea întrunirilor este consfințită și protejată prin Constituția Republicii Moldova (Articolul 40) și actele internaționale din domeniul drepturilor omului la care Republica Moldova este parte, inclusiv Declarația Universală a Drepturilor Omului (Articolul 20), Pactul Internațional cu privire la Drepturile Civile și Politice (articolul 21) și Convenția Europeană a Drepturilor Omului (articolul 11). Din acest punct de vedere, cetățeanul e protejat în dreptul său de a protesta, iar statul poate restrânge acest drept doar în anumite condiții, stabilite strict.

În Republica Moldova, întrunirile sunt reglementate de Legea privind întrunirile, adoptată în 2008.

II. Care întruniri sunt protejate și care sunt interzise

Doar întrunirile **pașnice** sunt protejate. O întrunire va fi considerată pașnică dacă organizatorii își propun scopuri pașnice și non-violente, iar desfășurarea acesteia e non-violentă. Cu alte cuvinte, o întrunire încetează atunci când organizatorii sau participanții incită direct la violență iminentă sau recurg la aceasta. Prin violență se înțelege în acest caz recurgerea la forța fizică care poate conduce la

vătămare corporală sau chiar deces, fie la daune semnificative proprietății. **Totuși, dacă există doar cazuri izolate de violență acestea nu fac automat toată întrunirea să fie non-pașnică. În aceste cazuri, autoritățile trebuie să elimine doar elementele și persoanele violente ale întrunirii fără a dispersa întreaga manifestație.**

O întrunire rămîne pașnică *chiar dacă aceasta deranjează sau ofensează pe cineva și chiar dacă împiedică temporar activitățile altor persoane* (de ex. obstrucționează pe o perioadă scurtă circulația vehiculelor și pietonilor). Instituțiile internaționale recunosc ca pașnice chiar și nesupunerea civică (adică acțiuni formal ilegale întreprinse ca formă de protest) sau acțiunea directă (greve, blocările de străzi și instituții) atît timp cît acestea sunt non-violente.

Potrivit articolului 8 al Legii privind întrunirile, **sunt interzise** întrunirile prin care se urmărește: îndemnarea la război de agresiune, la ură națională, rasială, etnică sau religioasă; incitarea la discriminare sau violență publică; subminarea securității naționale sau a integrității teritoriale a țării, săvîrșirea infracțiunilor, încălcarea ordinii publice sau organizarea tulburărilor în masă, încălcarea moralității publice, a drepturilor și a libertăților altor persoane ori punerea în pericol a vieții sau a sănătății acestora.

III. Ce pași trebuie să urmeze organizatorii atunci cînd inițiază un protest sau manifestație publică?

Organizatorii unei manifestații trebuie să își asume mai multe responsabilități legale și logistice decît simpli participanți. Aceștia trebuie să se asigure că notifică autoritățile despre întrunire, dacă acest lucru este necesar potrivit legii, să asigure echipamentul necesar, să asigure siguranța participanților și să solicite protecție din partea

forțelor de ordine dacă există contramanifestații sau în cazul în care chiar participanții la întrunire au un comportament violent sau care încalcă legea.

1. Notificarea autorităților locale

Persoanele care intenționează să desfășoare o întrunire urmează să notifice în scris, printr-o declarație prealabilă, autoritatea administrației publice locale (APL), adică primăria localității, cu cel puțin 5 zile înainte de data desfășurării întrunirii. În declarație se indică numele organizatorului, datele de contact, scopul întrunirii, locul, data, ora începerii și durata întrunirii, traseele întrunirii (dacă e vorba de un marș sau procesiune), forma de desfășurare, numărul aproximativ de participanți, serviciile solicitate din partea autorității administrației publice locale (carabinierii, ambulanța, pompierii, Î.M. Lumteh etc). [Aici](#) puteți descărca modelul/formularul declarației prealabile.

Autoritatea publică locală înregistrează declarația prealabilă și eliberează organizatorului o copie ștampilată a acesteia, care trebuie să conțină numărul, data și ora de înregistrare a declarației.

Totodată, autoritățile publice vor întreprinde toate acțiunile necesare pentru asigurarea serviciilor solicitate de către organizator.

Ce excepții există de la procedura notificării prealabile?

În cazul **întrunirilor cu un număr redus de participanți (cel mult 50 de persoane)** nu e necesară notificarea administrației publice locale. Însă dacă organizatorii solicită anumite servicii din partea APL sau doresc să monteze construcții temporare (spre exemplu, corturi, scene etc.), ei depun o declarație prealabilă în scris, cu cel puțin o zi lucrătoare înainte de data desfășurării întrunirii.

În cazul **întrunirilor spontane**, notificarea este admisă și fără respectarea formei scrise sau a termenului de 5 zile, fiind suficientă furnizarea informației cu privire la locul, data, ora, scopul și organizatorul întrunirii, precum și cu privire la serviciile solicitate din partea administrației publice locale.

În acest caz, organizatorul informează autoritatea despre intenția de a desfășura o întrunire, cu scopul de a facilita acordarea serviciilor solicitate din partea acesteia. La rândul său, autoritatea publică locală va lua măsurile necesare pentru desfășurarea în siguranță a întrunirii spontane. Aceasta poate iniția proceduri judiciare pentru a contesta condițiile de desfășurare a întrunirii spontane în caz că consideră că acestea au loc cu grave abateri legale sau pun în pericol securitatea și ordinea publică. Totuși, **la examinarea unei declarații prealabile, autoritățile publice vor acționa astfel încât să elimine doar elementele ilicite ale întrunirii, garantând, pe cât este posibil, dreptul la întrunire.**

Cînd poate începe promovarea întrunirii?

Organizatorul unei întruniri are dreptul, chiar și înainte de a depune declarația prealabilă, să răspîndească informații cu privire la faptul că urmează desfășurarea întrunirii, locul, data, ora și scopul acesteia sau orice altă informație relevantă, pentru a încuraja publicul să participe: prin adresări verbale, foi volante, anunțuri, campanii de informare sau prin orice alte metode legale.

Ce se întîmplă cînd mai multe întruniri sunt planificate simultan în același loc?

Sunt situații cînd mai mulți participanți vor să organizeze întruniri – proteste, mitinguri, marșuri în același loc și timp – **întruniri simultane**. Acestea pot avea sau nu aceleași motive sau scopuri. Mai mult, uneori o întrunire publică poate

avea contramanifestații, participanții cărora își manifestă dezacordul cu întrunirea originală. Acestea pot pune la încercare autoritățile care trebuie să găsească un echilibru dintre drepturile participanților și interesul public.

Statul are obligația de a facilita și proteja întrunirile publice, indiferent dacă acestea au loc spontan, simultan cu alte întruniri sau dacă reprezintă contrademonstrații.

Potrivit standardelor internaționale, în cazul în care e notificat despre organizarea simultană a mai multor întruniri în același loc, autoritățile trebuie să depună tot efortul pentru a le facilita pe toate. Ghidul OSCE/ODIHR și al Comisiei de la Veneția privind libertatea întrunirilor pașnice spune că „simpla interzicere a unei întruniri pentru că e preconizată în același loc și la aceeași oră ca o altă întrunire notificată mai devreme, în condițiile în care ambele întruniri pot fi acomodate rezonabil, poate să constituie o măsură disproporționată și, posibil, discriminatorie”. De aceea, spune ghidul, principiul „primul venit, primul servit” nu trebuie implementat într-o manieră care să permită unor organizatori de manifestații să „blocheze prin rezervare” anumite locații, astfel excluzând alte grupuri.

În cazul contrademonstrațiilor, care sunt o formă particulară a întrunirilor simultane, coincidența de loc și timp cu o altă întrunire poate fi parte esențială a mesajului acesteia. Standardele drepturilor omului protejează dreptul persoanelor de a contramanifesta, inclusiv de a se afla la o distanță care să le permită să fie văzuți și auziți de participanții întrunirii opuse. Acest lucru trebuie să aibă loc în mod pașnic și este de datoria statului să protejeze și faciliteze evenimentele, punând la dispoziție resurse adecvate pentru asigurarea ordinii. Dreptul de a contramanifesta, desigur, se oprește acolo unde începe dreptul celuilalt, iar o contramanifestație nu poate să încalce dreptul la întrunire al unui alt grup.

Potrivit Legii privind întrunirile, dacă mai mulți solicitanți au depus declarații prealabile cu privire la organizarea unor întruniri în același loc și timp (întruniri simultane), autoritatea publică locală este obligată să organizeze o ședință, cu participarea tuturor solicitanților, pentru a găsi soluția potrivită privind desfășurarea întrunirilor simultane.

Dacă participanții la ședință ajung la concluzia că este posibilă desfășurarea evenimentelor concomitent, se vor da recomandări organizatorilor cu privire la repartizarea spațiului, precum și indicații organelor de poliție și Inspectoratului General de Carabinieri privind menținerea ordinii publice.

În cazul în care, se ajunge la concluzia că nu este posibilă desfășurarea tuturor întrunirilor simultane, organul în cauză propune modificarea orei, a locului sau a formei de desfășurare a întrunirilor. Această propunere se face oral în cadrul ședinței și se trimite în scris, în cel mult 24 de ore de la încheierea ședinței, celor care nu au participat la ea.

În cazul în care, în urma discuțiilor, niciunul dintre solicitanți nu acceptă să modifice ora, locul sau forma de desfășurare a întrunirii, prioritate are organizatorul care a depus primul declarația prealabilă.

2. Pregătirea întrunirii

Întrunirile pot avea diferite forme, scopuri și mesaje. Unele pot fi spontane, adică să nu permită prea mult timp de pregătire. Totuși, există câteva lucruri pe care organizatorii și participanții le pot face pentru ca lucrurile să decurgă bine.

- **Să cunoască legea, drepturile și obligațiile pe care le au** -- organizatorii trebuie să se asigure că participanții la întrunire sunt în siguranța că drepturile acestora sunt respectate și că aceștia, la rândul lor, nu încalcă drepturile altor persoane.

- **Să aibă un mesaj clar:** ce problemă abordează, ce soluții se propun și un îndemn pentru participanți și pentru cei care ar putea aborda problema – de exemplu, autoritățile. De sigur, aceasta nu este o cerință legală ci una care vă va ajuta să adunați susținători și să vă atingeți scopurile.
- Să comunice **o locație, oră și durată**, precum și regulile și precauțiile care trebuie respectate.
- **Să pregătească un scenariu al întrunirii** care trebuie comunicat din timp participanților – ce tip de întrunire va fi, cât timp durează întrunirea; dacă este un marș – care este traseul, care sunt evenimentele ce urmează etc.
- **Să asigure metode clare/eficiente de comunicare** pe parcursul întrunirii: boxe și microfon, megafon, banere cu mesaje, fluturași etc.
- **Să contacteze părțile relevante:** poliția pentru asigurarea ordinii, mass-media pentru reflectarea evenimentului, organizațiile care se ocupă de monitorizarea întrunirilor.
- Organizatorii pot delega persoane care să **supravegheze păstrarea ordinii și siguranța participanților în timpul** întrunirii; aceștia pot comunica cu poliția și reprezentantul/a APL pentru ca întrunirea să decurgă pașnic, iar participanții să se simtă protejați.

! În cazul manifestațiilor cu un număr mai mare de 50 persoane, organizatorii trebuie să notifice autoritatea publică despre eveniment, iar când există posibilitatea de contramanifestații, aceștia sunt încurajați să solicite asistența forțelor de ordine.

3. În timpul protestului

- Este recomandat ca organizatorii să urmeze scenariul agreed și să anunțe oricare schimbări în program/traseu/activități.

- Trebuie să anunțe repetat care sunt regulile de comportament la întrunire.
- Trebuie să sesizeze poliția în cazul riscurilor de provocări, a contramanifestațiilor (mai ales a celor violente) și să documenteze video și foto eventuale incidente.
- Organizatorii și participanții nu trebuie în niciun caz să provoace sau instige la violență. Dacă recurg la acțiuni de nesupunere civică sau acțiune directă pasibile de sancțiuni, organizatorii trebuie să-și asume răspunderea pentru acestea, fie să se asigure că persoanele care participă în aceste acțiuni sunt pe deplin conștiente de consecințe și își dau consimțământul informat în acest sens.

4. După protest

- Organizatorii trebuie să comunice care a fost concluzia întrunirii și să comunice constant despre pașii următori și rezultatele obținute.
- În cazul unor incidente sau intimidări în timpul întrunirii, organizatorii pot solicita participanților transmiterea dovezilor foto și video, să sesizeze organizațiile neguvernamentale de profil și, dacă e cazul, autoritățile (poliția, APL-ul sau alte instituții relevante).

! Un protest este doar unul dintre instrumentele de exprimare a unei nemulțumiri față de o anumită decizie sau de promovare a anumitor măsuri sau soluții. Pentru a fi eficient, acesta trebuie ancorat, într-un plan bine gândit de comunicare și de mobilizare a oamenilor în jurul unei cauze.

IV. Metode alternative de protest

Protestul nu înseamnă doar adunări în masă de oameni și

scandări de lozinci. Vocea cetățenilor poate fi auzită printr-o varietate de metode, iar un număr mare de persoane nu înseamnă numai decît unica metodă validă de transmitere a unei mesaje. În timpul pandemiei COVID, cînd specialiștii recomandau evitarea aglomerărilor, cetățenii erau încurajați să recurgă la o alte metode pentru a se face auziți.

Protestele offline:

- **Proteste simultane în grupuri mici de persoane**, sau individuale, în locații diferite, afară. Aceasta permite participarea mai multor persoane, dar fără riscul de aglomerație.
- **Proteste consecutive în aceeași locație.** Înseamnă că grupuri mici de protestatari pot veni în aceeași locație, în intervale diferite. De asemenea, organizatorii trebuie să planifice din timp grupurile de participanți pentru fiecare perioadă.
- Proteste cu pancarte, desene, simboluri relevante.
- Proteste de la balcon, din mașină, de pe bicicletă.
- Transmitere de petiții/mesaje planificate colectiv către autorități.

Unele întruniri pot deranja sau ofensa pe cineva sau împiedica sau obstrucționa temporar activitățile altor persoane. Grevele pot duce la întreruperea serviciilor și perturba activitatea zilnică a oamenilor. Blocarea circulației, blocarea accesului în instituții sau chiar ocuparea anumitor spații, pot fi nu doar incomode, dar și ilegale din punct de vedere formal. Totuși, oamenii adesea recurg la astfel de acțiuni atunci cînd altele nu-și ating efectul, pentru a-și amplifica mesajul, **asumîndu-și riscurile de a fi sancționați**. Atît timp cît astfel de acțiuni rămîn non-violente, participanții la ele trebuie să se bucure de protecția drepturilor lor, iar autoritățile să respecte exercitarea acestora în măsura în care acest lucru este rezonabil. În orice caz, organizatorii trebuie să informeze participanții despre toate riscurile la care sunt expuși prin participarea în astfel de întruniri.

Protestele online

În perioada pandemică, multe acțiuni publice și de protest au migrat în spațiul online. Unele s-au dovedit a fi eficiente, altele au continuat imaginea de „slacktivism” – atunci când persoanele întreprind acțiuni online, în feluri care înseamnă puțină implicare din partea participanților și efect diminuat.

Pentru ca un protest online să fie eficient, trebuie să respecte regulile menționate mai sus: să aibă un mesaj clar, să aibă un scenariu, să fie promovat, să ajungă la factorii de decizie cu lista clară de revendicări și să comunice orice rezultate.

Atunci când inițiază un protest online, organizatorii trebuie să analizeze grupurile țintă, care platformă mai bine se potrivește scopului lor și cum trebuie să comunice pe fiecare dintre ele.

Câteva metode online de a acționa în comun sunt:

- Transmiterea de emailuri, petiții sau apeluri colective către autorități;
- Folosirea rețelelor de socializare precum Twitter, Facebook, Instagram, TikTok, Odnoklassniki pentru promovarea mesajelor prin hashtag-uri, evenimente, photo frames, video scurte sau transmisiuni în direct de la întrunire.

Protestele online oferă vizibilitate unei inițiative, pot fi organizate cu o viteză mult mai mare, pot conecta un număr mai mare de participanți împreună, indiferent de locația acestora, în același timp, mereu au fost criticate pentru implicarea limitată a participanților. Acestea pot fi combinate însă cu manifestații offline. Un număr mic de persoane se poate întruni offline, evenimentul este transmis live, iar alți participanți își pot arăta susținerea prin diverse mijloace (hashtag, fotografii, mesaje comune, participarea la evenimente online etc.)

! Organizatorii trebuie să aibă grijă de protecția datelor participanților la întrunire și să aleagă platforme online care asigură protejarea acestora.

V. Interacțiunea cu poliția

Poliția și alți reprezentanți ai forțelor de ordine au, în primul rând, rolul de a proteja și facilita întrunirea. Aceasta nu trebuie să vadă în proteste un pericol public, ci o exprimare firească a drepturilor omului.

Poate poliția să mă filmeze în timpul acțiunii de protest?

Deși nu este o acțiune ilegală în sine, o astfel de practică face ca participanții să se simtă neconfortabil sau intimidați. Poliția trebuie să aibă un motiv pentru a interpela, fotografia sau filma participantul la protest – dacă acesta a comis vreo încălcare, de exemplu.

Dacă observați asemenea comportament intimidant, puteți contacta organizațiile neguvernamentale de profil. Dacă sunteți deranjat de faptul că sunteți filmat, puteți spune despre acest lucru reprezentantului poliției, superiorului acestuia sau organizatorului.

Pot eu filma poliția în timpul unei acțiuni de protest?

Legea permite în timpul întrunirilor ca orice persoană să facă înregistrări audio sau video. Filmarea sau chiar transmisiunea live poate fi utilă atât pentru documentarea protestului, cât și a acțiunilor forțelor de ordine.

Poate poliția să mă percheziționeze în timpul unui protest? Poate poliția să îmi ia camera/telefonul să verifice conținutul?

Legea permite forțelor de ordine să efectueze examinarea corporală preventivă a persoanei participante la întruniri publice, însă acest lucru este permis doar dacă există

bănuiala că persoana ar putea avea asupra sa o armă, sau substanțe periculoase (de ex. explozive). Poliția nu are dreptul să ridice alte obiecte personale decât cele interzise la întruniri (arme, substanțe periculoase).

Standardele internaționale descurajează perchezițiile și alte măsuri intruzive aplicate fără motiv – acestea trebuie să fie necesare pentru înlăturarea unui pericol real sau atunci când violența este iminentă.

Legea presei prevede că mijloacele tehnice ale jurnalistului pot fi ridicate numai în cazul în care servesc drept probă într-o cauză penală.

Dacă poliția îmi spune să fac ceva, trebuie să fac asta?

Forțele de ordine nu au competența de a se expune dacă o întrunire este sau nu oportună. Acestea nu pot indica participanților unde și cum trebuie să aibă loc protestul, dacă acesta este pașnic. Participanții trebuie să aibă libertatea de a alege locuri și metode sigure de protest – de exemplu, să lase mesaje scrise (cu cretă, pancarte) sau să facă zgomot, inclusiv cu utilizarea echipamentului audio, în loc să scandeze timp de câteva ore.

Dacă poliția cere actele mele de identitate, trebuie să le prezint?

Legea împuternicește carabinierii să stabilească identitatea persoanelor care încalcă legea ori în privința cărora sînt indicii că acestea fie pregătesc, fie au comis o faptă ilegală. Ca și în cazul perchezițiilor, dacă sunteți interpelați fără motiv, doar cu scopul de a vă intimida, acest lucru poate constitui un abuz.

Ce trebuie să fac dacă sunt arestat/ă sau sancționat/ă? Pe cine pot contacta?

Poliția poate să rețină sau să sancționeze participanții doar

pentru încălcări reale, ce rezultă din violență sau încalcă în alt mod drepturile altor persoane. Aplicarea amenzilor sau a altor sancțiuni pentru abateri formale, care nu atentează direct la siguranța altor persoane poate fi interpretată ca metodă de a intimida participanții și a restrânge nejustificat dreptul la libertatea întrunirilor.

Dacă sunteți reținut/ă în timpul unei întruniri, aveți dreptul să fiți asistat/ă de un avocat, inclusiv oferit de stat. Dacă vi se impută comiterea unei contravenții, reținerea nu poate depăși 3 ore. Persoanei reținute i se aduc imediat la cunoștință, în limba pe care o înțelege, drepturile sale și motivele reținerii, circumstanțele faptei, încadrarea juridică a acțiunii a cărei săvârșire îi este imputată. Dacă sunteți reținut/ă ilegal sau dacă temeiurile reținerii au decăzut, trebuie să fiți eliberat/ă imediat.